

Srpska književna laž

Kako se mehanizam represije u poslednjih pedeset godina prikazuje u knjizi Marinka Arsića Ivkova "Krivična estetika"

Pod okriljem režima Slobodana Miloševića jedna grupa ne baš naročito značajnih pisaca i lingvista proklamovala je rat za zasnivanje srbistike i u žaru borbe najznačajnije srpske jezikoslovce, od Aleksandra Belića do Pavla Ivića, proglasila nekompetentnom bratijom koja je, služeći komunizmu, u teoriji i praksi sprovodila hrvatski filološki program. Oni su, navodno, srpski jezik doveli u katastrofalno stanje i učinili ga žrtvom srbokroatistike. Interesi nacije i države zahtevaju obračun s takvim nasleđem a militantni "srbisti" spremni su da ga izvedu i otvore novu stranicu srpske lingvistike.

Jedna slična dijagnoza, i preporuka sličnog leka, pojavila se ovih dana i kada je reč o srpskoj književnosti, onoj koja je nastajala od završetka Drugog svetskog rata do danas. Izneta je u knjizi Marinka Arsića Ivkova čiji je naslov "Krivična estetika" a podnaslov "Progon intelektualaca u komunističkoj Srbiji".

Na 110. strani ovog "naučnog dela", gde se analiziraju "Posledice" (to je i ime poglavlja), piše doslovce:

"Krivična estetika je za sobom ostavila pustoš.

Pometnja na polju umetnosti traje i danas, iako vreme komunističke diktature već odavno liči na ružan san. Vrednosti koje je krivična estetika tako radikalno istumbala još uvek nisu na svom mestu. Ponovno vrednovanje, naročito dela nastalih pod komunističkom vlašću, ne samo što nije izvršeno nego nije ni otpočelo. U književnosti je naročito potrebno temeljno, kvalifikovano i odgovorno, ponovno čitanje... Dovoljno je da prelistamo književne kritike u dnevnim listovima za poslednjih pedesetak godina, pozorišne repertoare, čitanke i udžbenike književnosti, spiskove školske lektire, nagrađenih i slavljenih književnika, pa da nas spopadne jeza. Što je još gore, to nesrećno vreme udvorištva i nemorala nije samo istumbalo vrednosti, nego je uništilo i osećaj za vredno. Surogat, epigonstvo, plagijat, kič više se ne razlikuju od originala i prave umetnosti. Pored toga, jedna toliko bolesna epoha stvorila je interesne grupe, klanove, koterije, kamarederiju, koji kao gubave kraste guše i ono malo preostalog zdravog tela i brane svoje mesto osvojeno pod komunističkom stegom. Mračni ljudi iz mračne prošlosti mislili su i na budućnost! Blagovremeno su klonirali svoje naslednike, po svemu nalik njima, osim po obrazovanju. Razmestili su ih po redakcijama, fakultetima i svim drugim institucijama preko kojih se nadgleda umetničko stvaralaštvo."

U pokušaju određenja svog univerzalnog diskvalifikativa, Arsić ističe: "Nonsens krivična estetika naš je termin. Mislimo da on najbolje određuje onaj čudovišni sistem uništavanja nezavisne umetnosti i slobodnog mišljenja koji je u Srbiji i Jugoslaviji funkcionisao pola veka... Krivična estetika je komunistički kentaur nastao, najuprošćenije rečeno, spajanjem politike, prava i estetike, odnosno sile, pravosuđa i umetničke teorije i kritike. To je skup mera i ponašanja čija je svrha potčinjavanje umetnosti i umetnika vladajućoj oligarhiji, odnosno njihovo odstranjivanje iz javnosti primenom svih mogućih načina i sredstava represije."

Tvorci krivične estetike su, prema Arsiću, pored političara, naši najznačajniji

kritičari, pisci, publicisti, novinari (uključujući i moju malenkost, potpisnika ovog teksta). Tako se na stranicama ove od tuđih citata sklopljene knjige - autorskog teksta je tek jedna petina - kao progonitelji srpskih pisaca i grobari srpske književnosti navode Milan Bogdanović, Eli Finci, Zoran Mišić, Dobrica Ćosić, Antonije Isaković, Isidora Sekulić, Veljko Petrović, Petar Džadžić, Borislav Mihajlović Mihiz i niz drugih ljudi od imena i dela. Svima njima se, upotrebom istrgnutih citata, zapostavljanjem vremenskog i svakog drugog konteksta, tendencioznim interpretacijama i funkcionalizacijama pridaje negativna i ponekad čudovišna uloga u istoriji posleratne srpske književnosti i u kulturnom i društvenom životu. I “doprinos Ive Andrića učvršćivanju krivične estetike nije zanemariv”, reći će na jednom mestu vrhovni arbitar srpske literature Marinko Arsić Ivkov.

Razmatrajući različite aspekte krivične estetike, autor poseban značaj pridaje formi estetičke diskvalifikacije koja je, prema njemu, polako preuzimala primat nad političkom i sudskom iako, kaže, i one nijednog trenutka nisu usahnule ili oslabile. Ali, ni on nije u stanju da ustanovi broj žrtava estetičke diskvalifikacije (“verovatno se nikad neće saznati”), pa samo postavlja pitanja: “Može li iko da utvrdi koliko je darovitih umetnika prestalo da stvara pošto su ih režimski kritičari i urednici odstranili iz umetnosti i javnog života, i to estetičkim, a ne političkim argumentima?”

Često napuštajući polje faktografije a prepuštajući se svojim smelim impresijama i problematičnim interpretacijama, Arsić sugeriše čitaocu da je od početka na delu neka vrsta srpske književne laži u kojoj su moralni svetionici bili malobrojni intelektualci, u koje, ne pateći od skromnosti, ubraja i sebe. Jer, na poslednjoj strani korice knjige napisao je, ni manje ni više, nego da je “kao nezavisni intelektualac i književnik, bio u opoziciji totalitarnim režimima Josipa Broza Tita i Slobodana Miloševića”. I još će dodati da se “dosledno zalagao za slobodu mišljenja i nezavisnost umetničkog stvaranja, tako da je njegovo delo prećutivala i režimska i klanovska kritika”?!

Kad se već deklariše kao veliki antimiloševićevac, autora knjige trebalo bi upitati iz kojih je razloga u njoj prećutana zabrana pokušaja izdavanja Izabranih i Sabranih dela Slobodana Jovanovića čiji je inspirator upravo Milošević. Bila je to jedna od poslednjih i najvećih zabrana u srpskoj kulturi ali se u knjizi “Krivična estetika” ona zaobilazi i pominju neke minorne.

Arsiću se jedino mora odati priznanje da je svojoj knjizi našao prikladnog izdavača. Reč je o privatnoj izdavačkoj kući iz Novog Sada pod imenom “Aurora”. Njen vlasnik je Milorad Grujić, do pre nekoliko godina direktor i glavni urednik Izdavačkog preduzeća “Matica srpska”. Posle njegovog odlaska ova izdavačka kuća ostala je devastirana a donatorska sredstva dobijena za izdavanje nekih značajnih knjiga misteriozno su nestala, kao što je i jedna Matičina knjižara otuđena i dospela u privatne ruke po metodima u koje su upućeni teoretičari “krivične estetike”.

Da paradoks bude veći, suizdavač ove knjige je i Centar za unapređenje pravnih studija u Beogradu koji novopokrenutom bibliotekom Hereticus, u kojoj je “Krivična estetika” prva knjiga, “nastoji da doprinese objektivnijem prosuđivanju (podvukao S.D.) tragičnih događaja iz naše istorije, iz vremena zla, laži i prevara, u kojem su dominirali ratnički pohodi na institucije kulture i ostrakizam autonomnih kritičkih intelektualaca”.

Možda se, umesto iz duboke istorije, moglo krenuti iz sadašnjosti - odbranom institucije kulture kakva je Izdavačko preduzeće “Matica srpska”.

SAVA DAUTOVIĆ

redakcija@nin.co.yu

<http://www.nin.co.yu/2003-05/29/29078.html>